

Öğretmenlik Uygulamasının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygılarına Etkisi

(The Effect of Teaching Practice on the Classroom Management Concerns of Religious Culture and Moral Knowledge Teacher Candidates)

Mehmet YILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi | Assistant Professor, Sivas Cumhuriyet University
İlahiyat Fakültesi | Faculty of Theology
Din Eğitimi Anabilim Dalı | Department of Religious Education
Sivas | Türkiye | Sivas | Türkiye
mehhmetyildiz@cumhuriyet.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-4548-0648>
ROR adresi: <https://ror.org/04f81fm77>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü Araştırma Makalesi	Article Types Research Article
Geliş Tarihi 21 Ağustos / Temmuz /2025	Received 21 / August /2025
Kabul Tarihi 12 / Aralık /2025	Accepted 12 / December /2025
Yayın Tarihi 31/Aralık/2025	Published 31/December/2025
Bir İç- İki Dış Hakem	One Internal- Two External Referees
Çift Taraflı Kör Hakemlik	Double-Blind Refereeing
Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.	Ethical principles were followed during the preparation of this study
Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	No conflict of interest declared
Bu Makale iTenticate aracılığıyla taranmıştır.	This Article was scanned by iTenticate
Etik Bidirim ilmiyat@gop.edu.tr	Ethics Notice ilmiyat@gop.edu.tr
Lisans CC-BY-NC-ND 4.0	Licence CC-BY-NC-ND 4.0

Atıf | Cite as:

Yıldız, Mehmet. "Öğretmenlik Uygulamasının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygılarına Etkisi [The Effect of Teaching Practice on the Classroom Management Concerns of Religious Culture and Moral Knowledge Teacher Candidates]". *Tokat İlmîyat Dergisi* / *Tokat Journal of İlmîyat* 13/2 (Aralık | December 2025), 625-644.

<https://doi.org/ilmiyat.1769840>

<https://dergipark.org.tr/ilmiyat>

The Effect of Teaching Practice on the Classroom Management Concerns of Religious Culture and Moral Knowledge Teacher Candidates

Abstract: The main purpose of the research is to determine the effect of teaching practice on the classroom management concerns of Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) teacher candidates. The research, which is a quantitative type and experimental model, was structured in a single group pretest-posttest design, one of the experimental research designs. The study group of the research was determined by simple random sampling method among the prospective teachers who were studying in the final year of Sivas Cumhuriyet University Faculty of Theology and participating in teaching practice in the 2024-2025 academic year. Research data were collected from 147 prospective teachers before and after teaching practice. The "Classroom Management Anxiety Scale" developed by Özkul and Dönmez was used to collect data. Data analysis was conducted using SPSS 25. The analyses examined the classroom management anxiety levels of DKAB teacher candidates before and after the practice, the differentiation of these anxiety levels according to gender and type of education variables and the effect of teaching practice on classroom management anxiety levels. According to the research results, the anxiety of DKAB teacher candidates about classroom management is at a moderate level both before and after the teaching practice. The gender variable did not significantly affect the classroom management concerns of DKAB teacher candidates both before and after the teaching practice. Classroom management concerns of DKAB teacher candidates who are studying in daytime education are less before teaching practice. The type of education does not have a significant effect on the classroom management concerns of DKAB teacher candidates after teaching practice. Teaching practice significantly reduced the classroom management concerns of DKAB pre-service teachers.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Ethics, Teaching Practice, Classroom Management, Concern.

Öğretmenlik Uygulamasının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygılarına Etkisi

Öz: Araştırmanın temel amacı öğretmenlik uygulamasının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisini tespit etmektir. Nicel türde ve deneme modelinde olan araştırma, deneysel araştırma desenlerinden tek grup öntest-sontest desende yapılandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıfta öğrenim gören ve öğretmenlik uygulamasına katılan öğretmen adayları arasından, basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırma verileri, 147 öğretmen adayından öğretmenlik uygulaması öncesinde ve sonrasında toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Özkul ve Dönmez tarafından geliştirilen "Sınıf Yönetimi Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 25 programıyla yapılmıştır. Analizlerde DKAB öğretmen adaylarının uygulama öncesindeki ve sonrasındaki sınıf yönetimi kaygı düzeyleri, bu kaygı düzeylerinin cinsiyet ve öğretim türü değişkenlerine göre farklılaşma durumu ve öğretmenlik uygulamasının sınıf yönetimi kaygı düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik kaygıları hem öğretmenlik uygulaması öncesinde hem de öğretmenlik uygulaması sonrasında orta düzeydedir. Cinsiyet değişkeni, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını hem öğretmenlik uygulaması öncesinde hem de öğretmenlik uygulaması sonrasında anlamlı bir şekilde etkilememiştir. Birinci öğretimde okuyan DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygıları, öğretmenlik uygulaması öncesinde daha azdır. Öğretim türünün, DKAB öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sonrasındaki sınıf yönetimi kaygılarında anlamlı bir etkisi yoktur. Öğretmenlik uygulaması, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını anlamlı bir şekilde azaltmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretmenlik Uygulaması, Sınıf Yönetimi, Kaygı.

Giriş

Etkileşim halindeki birçok unsurdan oluşan ve dinamik bir süreç olan¹ eğitiminin temel amacı, bireyin tutum ve davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istedik yönde değişiklik meydana getirmektir.² Bu amacın gerçekleşmesi, eğitim sürecini şekillendiren tüm unsurların uyumlu bir şekilde çalışmasıyla mümkün olabilir. Eğitim sürecinin başlıca unsurları eğitim programları, öğretmenler, öğrenciler, eğitim ortamları, yöneticiler ve çevredir. Bu unsurlar arasında en önemlisinin öğretmen olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen, diğer unsurları da etkilediği için, eğitim sürecinin niteliğinde belirleyici bir role sahiptir.³

Eğitim sürecinde öğretmenin şekillendirdiği unsurlardan biri öğrenme-öğretme ortamıdır. Sınıf olarak adlandırılan⁴ bu ortam, öğrenme ve öğretme etkinliklerinin gerçekleştirildiği, hedeflenen öğrenci

¹ Süleyman Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri* (Kayseri: Laçın Yayınları, 2008), 7.

² Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Meteksan Yayınları, 1994), 12.

³ Münire Erden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (İstanbul: Alkım Yayınları, 2001), 52-55.

⁴ Fatma Çınar - Ömer Faruk Tutkun, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/128 (2022), 258.

davranışlarının oluştuğu yaşam alanıdır.⁵ Öğrenciler öğrenme yaşantılarını genellikle sınıfta geçirirler. Bu anlamda din eğitiminin temel amacı olan öğrencinin dini davranışlarında istendik değişiklikler meydana gelmesi, genellikle öğretmen ve öğrencilerin bir arada olduğu sınıfta, öğretmen rehberliğinde gerçekleşir. Dolayısıyla sınıf atmosferi din eğitimi sürecinde önemli bir faktördür. Sınıfta etkili öğrenme ortamı oluşturabilmek için din dersi öğretmenin sınıf yönetimi becerisine sahip olması gerekir. Bu beceriye sahip olan öğretmenler, öğrencilerin zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerini sağlayacak şekilde sınıfı yönetebilirler.⁶

En genel anlamıyla sınıf yönetimi, eğitimin hedefleri doğrultusunda sınıfta öğrenmeyi kolaylaştıracak tedbirleri almak ve öğrenmeyi zorlaştıracak problemleri bertaraf etmek amacıyla bilinçli ve sistemli bir şekilde yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Lemlech'e göre sınıf yönetimi, öğrenme ortamındaki programın, kaynakların, araç-gereçlerin, fiziki durumun, zamanın, öğrenci davranışlarının, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin bir bütün olarak yönetilmesidir.⁷ Kaya, sınıf yönetimiyle eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesi için planlama, uygulama ve değerlendirme işlemleriyle ilgili kuram, model, teknik, ilke ve kavramların sistemli ve bilinçli bir şekilde uygulanmasına yönelik etkinlikleri ifade eder.⁸ Karip, öğrenmeye uygun bir ortam oluşturabilmek için sınıftaki fiziksel durumun, öğretimin akışının, zaman yönetiminin, sınıftaki ilişkilerin belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmesini sınıf yönetimi olarak değerlendirir.⁹ Tanımlamalardan anlaşılacağı üzere sınıf yönetiminin temel hedefi, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ihtiyaç duyulan en uygun ortamın sağlanması ve devam ettirilmesidir. Öğrenme-öğretme ortamında istenmeyen davranışların kontrol altına alınmasının, bu hedefe ulaşmada tek başına yeterli olduğu söylenemez. Sınıf yönetimiyle sadece öğretmenin sınıfta otorite oluşturması değil, öğrenmeyi kolaylaştıran bir sınıf ortamının sağlanması da hedeflenmektedir.¹⁰ Bu anlayış çerçevesinde, etkili bir sınıf yönetiminde sınıfın öğrenme-öğretme sürecine hazırlanması, sınıf kurallarının belirlenerek bu kuralları öğrencilerin benimsemesinin sağlanması, bir plana göre öğretme-öğrenme sürecinin düzenlenmesi ve sürdürülmesi, öğrencilerin sosyal açıdan istendik davranışlar sergilemesi için etkinlikler yapılması oldukça önemlidir.¹¹

Sınıf yönetimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde kazanmaları gereken bir beceridir. DKAB öğretmeni yetiştiren lisans programlarında pedagojik formasyon olarak adlandırılan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri arasında Sınıf Yönetimi dersi de yer almaktadır. DKAB dersinin öğrenme-öğretme sürecinde sınıfın nasıl yönetileceği bu derste ortaya konmaktadır. Bu kapsamda öğrenciyi tanıma, öğrenciyi motive etme, öğrenciyle iletişim kurma, zamanı yönetme, disiplin sorunlarına çözüm üretebilme, sınıfın fiziksel durumunu düzenleme, sınıf içi etkinlikleri planlama konusunda DKAB öğretmen adaylarına yardımcı olacak bilgiler verilmektedir. Etkili bir öğretmenlik için DKAB öğretmen adayının sınıf yönetimi hakkında bilgilenmesi ve bildiğini doğru bir şekilde uygulaması gerekir. DKAB öğretmen adayları Sınıf Yönetimi dersiyle konu hakkında bilgi sahibi olurken, programda yer alan Öğretmenlik Uygulaması dersiyle de bildiklerini uygulama fırsatı bulmaktadır. DKAB öğretmen adaylarına öğretmenlik becerilerini geliştirme imkânı sunan Öğretmenlik Uygulaması dersinin, aynı zamanda adayların sınıf yönetimi becerilerinin gelişmesine de katkı sağladığı söylenebilir.

⁵ Zeki Kaya, *Sınıf Yönetimi* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002), 7.

⁶ Jacqueline A. Norris, "Looking at Classroom Management Through a Social and Emotional Learning Lens", *Theory Into Practice* 42/4 (2003), 313.

⁷ Johanna Kasin Lemlech, *Classroom Management* (New York: Longman Press, 1988), 3.

⁸ Kaya, *Sınıf Yönetimi*, 7.

⁹ Emin Karip, *Sınıf Yönetimi* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002), 1.

¹⁰ Neşe Tertemiz, "Sınıf Yönetimi ve Disiplin", *Sınıf Yönetimi*, ed. Leyla Küçükahmet (Ankara: Nobel Yayın, 2000), 50.

¹¹ Hüseyin Başar, *Sınıf Yönetimi* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1999), 18.

Sınıf yönetimini etkileyen birçok değişken vardır. Bu değişkenler öğretmen, öğrenci, eğitim ortamı, okul yönetimi ve çevre olarak sıralanabilir.¹² Bunlar arasında en etkili faktör öğretmendir¹³ ve etkili bir sınıf yönetimi için en büyük sorumluluk öğretmene düşmektedir. Bu nedenle, temel görevi öğrencilerin davranışlarını istendik yönde değiştirmek olan öğretmenin sınıf yönetimi becerisine sahip olması gerekir.¹⁴ Zira iyi yönetilemeyen bir sınıfta etkili öğrenmelerin gerçekleşmesini beklemek makul değildir. Söz konusu din öğretimi olduğunda, öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerisine sahip olmaları daha da önemli olmaktadır. Çünkü öğrencileri tanıyan ve motive eden, öğrencilerle iletişim kurabilen, öğrenciyi seven ve sayan, öğrenciler tarafından sevilen DKAB öğretmeni, öğrencilerin öncelikle DKAB dersine, akabinde de dine karşı olumlu bir tutum geliştirmelerinde etkili olabilir. Ancak bunun tersi de mümkündür. Yani sınıfı yönetemeyen, öğrenme ortamını düzenleyemeyen, öğrencilerle iletişim kuramayan, öğrenciler tarafından sevilmeyen DKAB öğretmeni, DKAB dersinin sevdirememekle birlikte öğrencilerin dinden uzaklaşmalarına da sebep olabilir.¹⁵ DKAB dersinin temel amacı dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevî ve ahlaki değerleri benimseyen; din hakkında doğru bilgi sahibi olan; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektir.¹⁶ Bu amaca ulaşabilmek için DKAB derslerinde uygun öğrenme ortamlarının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda sınıf yönetiminin DKAB derslerini okutacak olan öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken önemli bir beceri olduğu söylenebilir. Bu beceriye sahip olmayan ve bu konuda kendini yetersiz hisseden DKAB öğretmen adayları için, öğrenme ve öğretme süreci bir sorun ve kaygı unsuru haline gelebilir. Konuyla ilgili bir çalışmada öğretmen adaylarının, sınıf yönetimi konusunda kendilerini eksik ve yetersiz hissetmeleri nedeniyle sınıfı iyi sınıf yönetememe kaygısı taşıdıkları ortaya çıkmıştır.¹⁷

Sınıf yönetimi kaygısı, öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının öğrenme-öğretme sürecinde sınıf ortamında karşılaşılabilecekleri olumsuzluklardandır. DKAB öğretmen adaylarının, sınıf yönetimini eğitim sürecindeki en önemli problem olarak görmeleri,¹⁸ onları endişeye sevk edebilir. Bu endişe sınıf yönetiminin alt boyutlarına göre değişkenlik gösterebilir. Özkul ve Dönmez yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının sınıf yönetimiyle ilgili yaşadıkları kaygıları zamanı yönetebilme, motivasyon oluşturabilme ve iletişim kurabilme kaygısı olmak üzere üç boyutta ele almışlardır.¹⁹ Başar'a göre sınıf yönetiminin beş temel boyutu vardır. Bunlardan ilki sınıftaki fiziksel düzenlemeleri içerir. Sınıfın ısı, ışık, araç-gereç, oturma düzeni, temizlik ve estetiklik açısından uygun hale getirilmesi gerekir. İkincisi planlama ve programlamanın yapılmasıdır. Öğretimin hedefleri doğrultusunda yıllık ve günlük planların oluşturulması, kaynakların belirlenip dağıtılması, araç-gereçlerin temini, yöntem ve tekniklerin belirlenmesi, öğrenci özelliklerinin tespiti, izleme ve değerlendirme sürecinin planlanması, öğrenci katılımının sağlanması sınıf yönetiminde önemlidir. Üçüncüsü zamanın iyi yönetilmesidir. Ders süresinin sınıf içi etkinliklere göre dağılımının yapılması, zaman kaybına yol açan ders dışı uygulamaların engellenmesi, ders giriş-çıkış saatlerine uyulması, dersi sıkıcı hale getirmekten kaçınılması gerekir. Dördüncüsü sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesidir. Sınıf kurallarının belirlenmesi, bu kurallar çerçevesinde sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesi sınıf yönetiminde etkili olmaktadır. Beşincisi davranışların

¹² Edward Conrad Wragg, *Class Management* (London: Routledge, 1993), 1; Ayhan Aydın, *Sınıf Yönetimi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 1998), 16.

¹³ Başar, *Sınıf Yönetimi*, 18.

¹⁴ Münire Erden, *Sınıf Yönetimi* (İstanbul: Alkım Yayınları, 2001), 16.

¹⁵ Recep Uçar, *İlköğretim Okulları II. Kademedeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Kayseri İl Merkezi Örneği)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 6.

¹⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, *İlkokul-Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf)* (Ankara: MEB, 2024), 6; Milli Eğitim Bakanlığı, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıf)* (Ankara: MEB, 2024), 6.

¹⁷ Ebru Külekçi Akyavuz, "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Kaygılarının Belirlenmesi", *International Journal of Social Inquiry* 14/1 (2021), 93.

¹⁸ Eyup Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16/3 (2012), 213.

¹⁹ Ramazan Özkul- Burhanettin Dönmez, "Sınıf Yönetimi Kaygısı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20/3 (2019), 684.

düzenlenmesidir. Sınıfta öğrenme-öğretme sürecine zarar verecek istenmeyen davranışların engellenmesi gerekir. Bunun için öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarının sağlanması önem arz etmektedir.²⁰ Etkili bir sınıf yönetimi için DKAB öğretmen adayının bu boyutlardaki uygulamaları yapabilmesi gerekir. Araştırmalara göre sınıf yönetiminde kaygıya en çok sebep olan, öğrencilerin istenmeyen davranışlarıdır.²¹ İstenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve bu davranışları iyi yönetememe düşüncesi, DKAB öğretmen adaylarını kaygılandırabilir.

Din, öğretime konu edildiğinde öğretmenliğin daha hassas ve zorluklarla dolu bir meslek olduğu söylenebilir. Çünkü din dersi öğretmeni, her insanı ilgilendiren ve insanın tüm hayatını şekillendirme potansiyeline sahip olan din gibi hassas ve önemli bir olgunun öğretimini üstlenmektedir.²² Din öğretiminde mahiyeti itibarıyla dinin fizikötesi olmasından kaynaklanan zorlukların yanı sıra, toplumsal şartlara bağlı olarak öğrencilerin dini yönelimlerdeki, dünya görüşlerindeki, ideolojik yaklaşımlarındaki ve devletin din eğitime bakışındaki farklılıklardan dolayı uygulamada karşılaşılan zorluklar da vardır.²³ Din öğretimindeki bu zorluklar aynı zamanda din dersinde sınıf yönetimine de yansımaktadır. Örneğin dini anlamda farklı bireysel özellikleri ve ihtiyaçları olan bireylerin oluşturduğu sınıfı yönetmenin kolay olduğu söylenemez. Yapılan araştırmalarda DKAB öğretmen adaylarının en çok sınıf yönetiminde sorun yaşayacaklarını düşündükleri²⁴ ve sınıf yönetimi stratejilerini önemsedikleri,²⁵ DKAB öğretmenlerinin sınıf düzenini sağlamak ve öğrencileri dersi dinleyecek hale getirebilmek için belirli bir zaman ayırdıkları ortaya çıkmıştır.²⁶ DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi konusundaki yeterlikleri ve endişeleri öğretmenlik uygulamasında da görülebilir.

Öğretmenlik uygulaması, DKAB öğretmen adaylarının diğer konularda olduğu gibi sınıf yönetimi konusunda da teorik bilgilerini uygulama imkânı buldukları bir derstir. Adayların gerçek sınıf ortamında gerçekleştirdikleri bu uygulamaların, onların sınıf yönetimi konusundaki endişe ve kaygılarını gidermede etkili olduğu düşünülmektedir. Şimşek'in²⁷ araştırmasında DKAB öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasını gerekli gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu anlamda öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisinin araştırılması önem arz etmektedir. Konuyla ilgili ulaşılabilecek sonuçların, DKAB öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim süreçlerini düzenleyen kurum ve kuruluşlara, öğretmenlik uygulamasının planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde rol alan kişi ve kurumlar ile uygulama yapan öğretmen adaylarına çalışmalarında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

²⁰ Başar, *Sınıf Yönetimi*, 13-14.

²¹ Külekçi Akyavuz, "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Kaygılarının Belirlenmesi", 94.

²² Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*, 8.

²³ Beyza Bilgin, "Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/1-4 (1983), 260.

²⁴ Ayşegül Gün, "Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2017), 146.

²⁵ Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri", 224.

²⁶ Yunus Emre Kars, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Dayalı Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Konak İlçesi Örneği)* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 90; Hatice Fakioğlu Bağcı, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Beykoz Örneği)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 194.

²⁷ Eyup Şimşek, "Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi", *Tabula Rasa* III/7 (2003), 264.

Literatürde sınıf yönetimi kaygısını konu edinen bazı çalışmalar yapılmıştır. Din öğretimi özelinde olmayan bu çalışmalarda öğretmenlerin²⁸ ve öğretmen adaylarının²⁹ sınıf yönetimi kaygı düzeyleri ve sınıf yönetimi kaygısını belirleyen değişkenler incelenmiştir. Din öğretimi özelinde yapılan çalışmalarda, sınıf yönetimi konusuna odaklanılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı öğretmenlere,³⁰ bir kısmı da öğretmen adaylarına³¹ yöneliktir. Ayrıca içerisinde DKAB öğretmenlerinin³² ve öğretmen adaylarının³³ sınıf yönetimine dair bulguların yer aldığı, din öğretimi özelinde mesleki yeterlikleri konu edinen bazı çalışmalar da yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar içerisinde DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygısını ve öğretmenlik uygulamasının bu kaygı üzerindeki etkisini konu edinen ya da buna yer veren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle özgün olan çalışmanın alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın temel amacı, öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisini tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. DKAB öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması öncesindeki ve sonrasındaki sınıf yönetimi kaygıları, cinsiyet ve mezun olunacak öğretim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına anlamlı bir etkisi var mıdır?

²⁸ Fatma Sadık - Hasan Nasırcı, "Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", *Scientific Educational Studies* 3/2 (2019), 109-131; Hüseyin Gezen, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Biruni Üniversitesi 1. Uluslararası Öğretim Ve Öğretmen Eğitimi Kongresi Tam Metin Kitabı* (Ankara: Eğiten Kitap, 2021), 60-74; Ramazan Özkul, *Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algısı, Sınıf Yönetimi Kaygısı ve Öğrenci Kontrol İdeolojileri Arasındaki İlişkilerin Analizi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021); Çınar - Tutkun, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri"; Mahmut Sağır - Sema Kökocak, "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki", *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi* 7/2 (2023), 114-131.

²⁹ Emine Önder - Yurdagül Önder Öz, "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 8/4 (2018), 645-664.

³⁰ Uçar, *İlköğretim Okulları II. Kademedeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Kayseri İl Merkezi Örneği)*; Ali Baltacı, "Din Dersi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yaklaşımları: Etnometodolojik Bir Araştırma", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/2 (2019), 293-321; Fakioglu Bağcı, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Beykoz Örneği)*; Muhammed Esat Altıntaş, "İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Değer Öğretiminde Benimsedikleri Sınıf Yönetimi Yaklaşımı", *Bilimname* 2017/34 (2017), 465-498; Kars, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Dayalı Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Konak İlçesi Örneği)*; Fatih Çakmak, "Din Öğretimi Alan Öğretmenlerinin Sınıf ve Sınıf Yönetimi Algılarının Metaforlar Üzerinden İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 52 (2021), 185-214.

³¹ Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri"; Hasan Dam, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (2022), 573-594; Mustafa Mücahit, "İlahiyat Fakültesi Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine Yönelik Algıları", *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/2 (2020), 707-733.

³² Mücahit Arpacı, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004); Eyup Şimşek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (Erzurum Örneği)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006); Mehmet Kamil Coşkun, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Özyeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2010), 95-109; Ahmet Koç, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Yeterlikleri", *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi*, ed. Recep Kaymakcan vd. (İstanbul: DEM, 2011), 523-552; Davut Işıkdöğün, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri", *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi*, ed. Recep Kaymakcan vd. (İstanbul: Dem Yayınları, 2011), 553-569; Süleyman Akyürek, "DKAB Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algılar", *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi*, ed. Recep Kaymakcan vd. (İstanbul: Dem Yayınları, 2011), 491-522; Mahmut Zengin, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/27 (2013), 1-28; Süleyman Akyürek, "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/23 (2012), 7-47.

³³ Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygısına öğretmenlik uygulamasının etkisini inceleyen bu araştırma, deneysel yöntemin kullanıldığı nicel bir çalışmadır. Deneysel araştırmalar, sebep-sonuç ilişkilerini ortaya koymak amacıyla gözlenmek istenen durumların araştırmacının kontrolünde tespit edildiği araştırma modelleridir.³⁴ Deneysel araştırmalarda özel bir işlem olan bağımsız değişkenin, kendine bağımlı olan değişken üzerinde etkisinin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılır.³⁵ Çalışmada, deneysel araştırma desenlerinden tek grup öntest-sontest desen kullanılmıştır. Deneysel sürecin etkisinin tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edildiği bu desende, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etki durumu aynı örneklem üzerinde aynı ölçeği kullanmak suretiyle uygulama öncesinde öntest ve uygulama sonrasında sontest yapılarak tespit edilir.³⁶ Çalışmada DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygıları 12 haftalık öğretmenlik uygulamasının öncesinde ve sonrasında Sınıf Yönetimi Kaygısı Ölçeği kullanılarak tespit edilmiştir. Çalışmanın modeli aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1. Tek Grup Öntest-Sontest Desen Süreci

Grup	Öntest	İşlem	Sontest
Öğretmenlik Uygulamasına Katılan DKAB Öğretmen Adayları	Sınıf Yönetimi Kaygısı Ölçeği	12 Haftalık Öğretmenlik Uygulaması	Sınıf Yönetimi Kaygısı Ölçeği

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmada verilerin toplandığı çalışma grubu, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıfta öğrenim gören ve öğretmenlik uygulamasına katılan 215 öğretmen adayı içerisinde basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle³⁷ belirlenmiştir. Bu çerçevede öntest ve sontestte 147 öğretmen adayından veri toplanmıştır. Basit seçkisiz örneklemede evrendeki her bir birimin örnekleme dahil olma olasılığı eşittir ve bir birimin seçimi diğer birimleri etkilememektedir.³⁸ Örnekleme oluşturan DKAB öğretmen adaylarının kişisel özelliklerine ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. DKAB Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri

Kişisel Özellikler	Öntest		Kişisel Özellikler	Sontest		
	N	%		N	%	
Cinsiyet	Kadın	117	79,6	Kadın	124	84,4
	Erkek	30	20,4	Erkek	23	15,6
	Toplam	147	100	Toplam	147	100
Öğretim Türü	I. Öğretim	95	64,6	I. Öğretim	90	61,2
	II. Öğretim	52	35,4	II. Öğretim	57	38,8
	Toplam	147	100	Toplam	147	100

Bulgulara göre, her iki testte de kadın katılımcı erkek katılımcıdan, birinci öğretimde okuyan katılımcı sayısı ikinci öğretimde okuyan katılımcı sayısından daha fazladır. Bu sonuç, çalışma evrenini oluşturan öğretmen adaylarının, cinsiyet ve öğretim türü özelliklerine göre dağılımıyla paralellik göstermektedir.

³⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayın, 2014), 87.

³⁵ Hüseyin Bal, *Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Otorite Yayınları, 2023), 58.

³⁶ Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 208-209.

³⁷ bk. Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 88.

³⁸ Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 88; Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 113; Sevgi Yıldız, "Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalardan Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış", *Kesit Akademi Dergisi* 3/11 (2017), 428.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında anket tekniği kullanılmıştır. Ankette yer alan bağımsız değişkenler katılımcıların cinsiyet ve mezun olunacak öğretim türü özellikleridir. Ankette yer alan bağımlı değişkenler için, Özkul ve Dönmez tarafından geliştirilen³⁹ “Sınıf Yönetimi Kaygısı Ölçeği”ndeki maddeler kullanılmıştır. 23 madde yer alan ve 5’li likert olarak geliştirilen ölçekten en az 23 puan, en çok 115 puan alınabilir. Ölçek “İletişim Kaygısı”, “Motivasyon Kaygısı”, “Zaman Yönetimi Kaygısı” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeği geliştirenler tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, ölçeğin yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada ölçeğin boyutlarının düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayılarının 0.427 ile 0.803 arasında, cronbach alpha katsayılarının ise 0.953 ile 0.794 arasında değiştiği; ölçek maddelerinin alt grup ile üst grubu anlamlı bir şekilde ayırt ettiği ve ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısının 0,827 olduğu tespit edilmiştir.⁴⁰ Bu araştırmanın verileriyle yapılan analizler sonucunda ölçeğin cronbach alpha katsayıları, öntestte zaman yönetimi kaygısı boyutu için .795, motivasyon kaygısı için .877, iletişim kaygısı boyutu için .935 ve ölçeğin toplamı için .941; sontestte yönetimi kaygısı boyutu için .869 motivasyon kaygısı için .932, iletişim kaygısı boyutu için .960 ve ölçeğin toplamı için .970 bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeği geliştiren yazarlarından gerekli izinler alınmıştır.

Anket öğretmenlik uygulamasının başında ve sonunda olmak üzere iki defa uygulanmıştır. Anket matbu olarak öğrencilere ulaştırılmış ve yüz yüze uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin uygulanabilmesi için gerekli olan etik kurul izni, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu’nun 06.02.2025 tarih ve E-99711239-050.04-525867 sayılı kararıyla alınmıştır.

Araştırma verileri SPSS 25 programıyla analiz edilmiştir. Analiz sürecinde DKAB öğretmen adaylarının uygulama öncesindeki ve sonrasındaki sınıf yönetimi kaygı düzeyleri, bu kaygı düzeylerinin cinsiyet ve mezun olunacak öğretim türü değişkenlerine göre farklılaşma durumu ve öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygı düzeyine etkisi incelenmiştir. Analiz sürecinde hangi testlerin uygulanacağına karar verebilmek için verilerin normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi gerekir. Bu kapsamda hem ön testten hem de son testten elde edilen verilere “Kolmogorov Smirnov” normallik testi yapılmıştır. Test sonuçları aşağıdaki tablo belirtilmiştir.

Tablo 3. Normallik Testi

		Öntest		Sontest	
		İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
Ortalama		3,5268	0,06882	Ortalama	3,2999
Ortalama için %95 Güven Aralığı	Alt Sınır	3,3907		Ortalama için %95	Alt Sınır
	Üst Sınır	3,6628		Güven Aralığı	Üst Sınır
%5 Düzeltilmiş Ortalama		3,5692		%5 Düzeltilmiş Ortalama	3,3305
Medyan		3,6957		Medyan	3,4348
Varyans		0,696		Varyans	1,116
Standart Sapma		0,83445		Standart Sapma	1,05652
Minimum		1,26		Minimum	1,00
Maksimum		4,87		Maksimum	5,00

³⁹ Özkul - Dönmez, “Sınıf Yönetimi Kaygısı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”.

⁴⁰ Özkul - Dönmez, “Sınıf Yönetimi Kaygısı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, 688.

Aralık	3,61		Aralık	4,00	
Çeyrekler Arası Aralık	1,04		Çeyrekler Arası Aralık	1,65	
Çarpıklık	-0,778	0,200	Çarpıklık	-0,508	0,200
Basıklık	-0,039	0,397	Basıklık	-0,765	0,397

Tabloya göre öntestte çarpıklık değeri -,778, basıklık değeri-,039; sontestte çarpıklık değeri ,508, basıklık değeri -,765 bulunmuştur. Testlerin çarpıklık-basıklık değerleri-1.0 ile +1.0 arasında olduğu için her iki testte de verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.⁴¹ Bundan dolayı verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada kaygı düzeylerinin belirlenmesinde puan ortalamalarının aralıkları dikkate alınmıştır. Buna göre ölçekten alınan puan ortalaması 1.00-2.32 arası ise düşük kaygı düzeyi, 2.33-3.66 arası ise orta kaygı düzeyi, 3.67-5.00 arası ise yüksek kaygı düzeyi olarak değerlendirilmiştir. Araştırmada bağımsız ve bağımlı değişkenlerdeki kategori sayısı iki olduğu için, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemede sadece “Bağımsız Örneklem T-Testi”, ve “İlişkili Örneklem T-Testi” kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel analizlerin tamamında anlamlılık sınırı 0,05 olarak alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisinin incelendiği bu araştırma, kullanılan veri toplama aracıyla, verilerin toplandığı örnekleme, örneklemden elde edilen verilerle ve verilerin toplandığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

2. Bulgular ve Yorum

2.1. DKAB Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygılarına Dair Bulgular

12 haftalık öğretmenlik uygulamasına katılmadan önce ve katıldıktan sonra, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygıları ölçülmüştür. Adayların sınıf yönetimine yönelik kaygı düzeylerine dair bulgular aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4. DKAB Öğretmen Adaylarının Kaygı Düzeyleri

	Öntest					Sontest				
	N	Toplam Puan Ortalaması	Ortalama	Ss	Kaygı Düzeyi	N	Toplam Puan Ortalaması	Ortalama	Ss	Kaygı Düzeyi
Zaman Yönetimi Kaygısı	147	12,73	3,18	0,96	Orta	147	11,98	2,99	1,07	Orta
Motivasyon Kaygısı	147	29,52	3,69	0,84	Yüksek	147	27,14	3,39	1,07	Orta
İletişim Kaygısı	147	38,86	3,53	1,05	Orta	147	36,78	3,34	1,21	Orta
Genel	147	81,12	3,53	0,83	Orta	147	75,90	3,30	1,06	Orta

Tabloya göre, araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının uygulama öncesinde sınıf yönetimine yönelik kaygı düzeyi ortalaması ölçek genelinde 3,53, zaman yönetimi kaygısı alt boyutunda 3,18, motivasyon kaygısı alt boyutunda 3,69, iletişim kaygısı alt boyutunda 3,53'tür. Bu bulgulara göre öğretmenlik uygulaması öncesinde DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine ilişkin genel kaygıları orta düzeydedir. Ölçeğin alt

⁴¹ Nilgün Köklü vd., *Sosyal Bilimler için İstatistik* (Ankara: Pegem Akademi, 2011), 48,63; Tabachnick'e göre verilerin normal dağıldığını kabul etmek için, bu değerlerin +1,50 ile -1,50 arasında olması yeterlidir. bk. Barabara G. Tabachnick - Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics* (Boston: Pearson, 2013), 79.

boyutlarında adayların zaman yönetimi ve iletişim kaygıları orta düzeydeyken, motivasyon kaygıları yüksek düzeydedir. Adaylarının öğretmenlik uygulaması sonrasında sınıf yönetimine yönelik kaygı düzeylerinin ortalaması ölçek genelinde 3,30, zaman yönetimi kaygısı alt boyutunda 2,99, motivasyon kaygısı alt boyutunda 3,39, iletişim kaygısı alt boyutunda 3,34'tür. Bu sonuçlara göre, öğretmenlik uygulaması sonrasında DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik genel kaygıları da orta düzeydedir. Ölçeğin alt boyutlarında ise adayların kaygıları orta düzeydedir. Adayların sınıf yönetimine ilişkin kaygı düzeyi toplam puan ortalamaları hem ölçek genelinde hem de ölçeğin alt boyutlarında öğretmenlik uygulamasından sonra azalmıştır.

Öğretmenlik uygulaması öncesinde ve sonrasında, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine ilişkin kaygı düzeylerinin cinsiyet açısından farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5. DKAB Öğretmen Adaylarının Kaygı Düzeylerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

	Öntest							Sontest						
	Cinsiyet	N	X	Ss	t	df	p	Cinsiyet	N	X	Ss	t	df	p
Zaman Yönetimi Kaygısı	Kadın	117	12,68	3,92	-0,316	145	0,753	Kadın	124	12,09	4,20	0,714	145	0,477
	Erkek	30	12,93	3,62				Erkek	23	11,39	4,86			
Motivasyon Kaygısı	Kadın	117	29,96	6,38	1,545	145	0,125	Kadın	124	27,83	8,35	2,311	145	0,022
	Erkek	30	27,83	7,94				Erkek	23	23,39	9,05			
İletişim Kaygısı	Kadın	117	39,26	11,10	0,824	145	0,411	Kadın	124	37,23	13,05	0,934	145	0,352
	Erkek	30	37,30	13,42				Erkek	23	34,39	15,03			
Genel	Kadın	117	81,90	18,32	0,975	145	0,331	Kadın	124	77,15	23,45	1,450	145	0,149
	Erkek	30	78,07	22,36				Erkek	23	69,17	28,07			

Bulgulara göre, öğretmenlik uygulaması öncesinde DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik genel kaygılarında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmamıştır [$t(145)=0,975$; $p=0,331$]. Ölçeğin alt boyutlarında da aynı durum söz konusudur. Bu sonuçlara göre, DKAB öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması yapmadan önceki sınıf yönetimi kaygılarında, adaylarının cinsiyetinin etkili olmadığı söylenebilir. Öğretmenlik uygulaması sonrasında da DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik genel kaygılarında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmamıştır [$t(145)=1,450$; $p=0,149$]. Ölçeğin alt boyutları incelendiğinde, sınıf yönetimi ve iletişim kaygısı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı, motivasyon kaygısının ise cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir [$t(145)=2,311$; $p=0,022$]. Bulgulara göre öğretmenlik uygulaması sonrasında, kadın DKAB öğretmen adaylarının motivasyon sağlama kaygısı, erkek adaylara göre daha yüksek düzeydedir.

Öğretmenlik uygulaması öncesinde ve sonrasında, adayların sınıf yönetimine ilişkin kaygı düzeylerinin mezun olunacak öğretim türüne göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 6. DKAB Öğretmen Adaylarının Kaygı Düzeylerinin Öğretim Türüne Göre T Testi Sonuçları

	Öntest							Sontest						
	Öğretim Türü	N	X	Ss	t	df	p	Öğretim Türü	N	X	Ss	t	df	p
Zaman Yönetimi Kaygısı	I. Öğretim	95	11,73	3,66	-4,578	145	0,000	I. Öğretim	90	11,70	4,54	-0,991	145	0,323
	II. Öğretim	52	14,58	3,52				II. Öğretim	57	12,42	3,88			
Motivasyon Kaygısı	I. Öğretim	95	28,91	6,69	-1,508	145	0,134	I. Öğretim	90	27,08	9,26	-0,103	145	0,918

	II. Öğretim	52	30,65	6,78		II. Öğretim	57	27,23	7,48					
İletişim Kaygısı	I. Öğretim	95	37,97	11,34	-1,259	145	0,210	I. Öğretim	90	36,52	13,83	-0,296	145	0,768
	II. Öğretim	52	40,48	11,98				II. Öğretim	57	37,19	12,70			
Genel	I. Öğretim	95	78,60	18,94	-2,175	145	0,031	I. Öğretim	90	75,30	25,62	-0,374	145	0,709
	II. Öğretim	52	85,71	18,97				II. Öğretim	57	76,84	22,24			

Tabloya göre öğretmenlik uygulaması öncesinde DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik genel kaygılarında mezun olunacak öğretim türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır [t(145)=-2,175; p=0,031]. İkinci öğretimden mezun olacak öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygıları, birinci öğretimden mezun olacaklara göre daha yüksektir. Ölçeğin alt boyutları açısından tablo incelendiğinde, mezun olunacak öğretim türüne göre adayların motivasyon ve iletişim kaygılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmazken, zaman yönetimi kaygılarında anlamlı bir farklılaşma oluşmuştur [t(145)=-4,578; p=0,000]. Bulgulara göre, ikinci öğretimden mezun olacak DKAB öğretmen adaylarının zaman yönetimi kaygıları daha yüksektir. Adaylarının öğretmenlik uygulaması sonrasındaki sınıf yönetimine yönelik genel kaygıları ile mezun olunacak öğretim türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşmamıştır [t(145)=-0,374; p=0,709]. Sınıf yönetimi ölçeğinin alt boyutlarında da aynı durum söz konusudur. Bu sonuçlara göre, DKAB öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması yaptıktan sonraki sınıf yönetimi kaygılarında, adaylarının mezun olacağı öğretim türünün etkili olmadığı söylenebilir. Bulgulara göre uygulama öncesinde hem ölçek genelinde hem de zaman yönetimi alt boyutunda oluşan anlamlı farklılaşma, uygulama sonrasında oluşmamıştır.

2.2. Öğretmenlik Uygulamasının DKAB Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygılarına Etkisine Dair Bulgular

12 haftalık öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisini tespit etmek amacıyla, adayların uygulama öncesindeki ve sonrasındaki sınıf yönetimi kaygıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Bu ilişkiyi tespit etmek için adayların uygulama öncesindeki ve sonrasındaki kaygı düzeyi ortalamaları ilişkili örneklem t testi ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma hem ölçek genelinde hem de ölçeğin alt boyutlarına yapılmıştır. Ölçek genelinde yapılan t testi sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlik Uygulamasının DKAB Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygısına Etkisine Dair Bulgular

Uygulama	N	\bar{X}	Ss	t	df	p
Öntest	147	81,12	19,19	2,043	146	0,043
Sontest	147	75,90	24,30			

Tabloya göre DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik genel kaygıları, öğretmenlik uygulaması sonrasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır [t(146)=2,043; p=0,043]. Adayların sınıf yönetimi kaygı puanları ortalaması öğretmenlik uygulaması öncesinde $\bar{X}=81,12$ iken, öğretmenlik uygulaması sonrasında $\bar{X}=75,90$ 'a düşmüştür. Bu bulgu, öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin zaman yönetimi kaygısı alt boyutunda yapılan ilişkili örneklem t testi sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlik Uygulamasının DKAB Öğretmen Adaylarının Zaman Yönetimi Kaygısına Etkisine Dair Bulgular

Uygulama	N	X	Ss	t	df	p
Öntest	147	12,73	3,85	1,557	146	0,122
Sontest	147	11,98	4,30			

Tabloya göre DKAB öğretmen adaylarının zaman yönetimi kaygılarında, öğretmenlik uygulaması sonrasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmamıştır [$t(146)=1,557$; $p=0,122$]. Adayların zaman yönetimi kaygı puanları ortalaması, öğretmenlik uygulaması öncesinde $\bar{X}=12,73$ iken, öğretmenlik uygulaması sonrasında $\bar{X}=11,98$ 'e düşmüştür. Bu bulgu, öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıfta zaman yönetimi kaygılarını azaltmada önemli bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Ölçeğin motivasyon kaygısı alt boyutunda yapılan ilişkili örneklem t testi sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlik Uygulamasının DKAB Öğretmen Adaylarının Motivasyon Kaygısına Etkisine Dair Bulgular

Uygulama	N	X	Ss	t	df	p
Öntest	147	29,52	6,75	2,609	146	0,010
Sontest	147	27,14	8,58			

Tablo incelendiğinde, DKAB öğretmen adaylarının motivasyon kaygılarının, öğretmenlik uygulaması sonrasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azaldığı görülmektedir [$t(146)=2,609$; $p=0,010$]. Adayların sınıf motivasyon kaygı puanları ortalaması öğretmenlik uygulaması öncesinde $\bar{X}=29,52$ iken, öğretmenlik uygulaması sonrasında $\bar{X}=27,14$ 'e düşmüştür. Bu bulgu, öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıfta motivasyonu sağlama kaygılarını azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin iletişim kaygısı alt boyutunda yapılan ilişkili örneklem t testi sonucu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlik Uygulamasının DKAB Öğretmen Adaylarının İletişim Kaygısına Etkisine Dair Bulgular

Uygulama	N	X	Ss	t	df	p
Öntest	147	38,86	11,59	1,426	146	0,156
Sontest	147	36,78	13,36			

Tablo incelendiğinde, DKAB öğretmen adaylarının iletişim kaygılarında, öğretmenlik uygulaması sonrasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmadığı görülmektedir [$t(146)=1,426$; $p=0,156$]. Adayların iletişim kaygı puanları ortalaması, öğretmenlik uygulaması öncesinde $\bar{X}=38,86$ iken, öğretmenlik uygulaması sonrasında $\bar{X}=36,78$ 'e düşmüştür. Bu bulgu, öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıfta etkili iletişim kurma kaygılarını azaltmada önemli bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmenlik uygulamasının, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarına etkisi incelenmiştir. Araştırmada DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine yönelik kaygılarının, öğretmenlik uygulaması öncesinde ölçek genelinde ve zaman yönetimi kaygısı ile iletişim kaygısı alt boyutlarında orta düzeyde olduğu, motivasyon kaygısı alt boyutunda yüksek düzeyde olduğu; öğretmenlik uygulaması sonrasında ölçek genelinde ve ölçeğin alt boyutlarında orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili farklı örneklemelerde yapılan araştırmalarda, birbiriyle örtüşmeyen sonuçlara ulaşılmıştır. Önder ve Önder Öz'ün

eğitim fakültesinde okuyan ve sınıf yönetimi dersi almış olan öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmada, adayların sınıf yönetimi kaygıları düşük düzeyde çıkmıştır.⁴² Sınıf yönetimi kaygısı, Özkul'un tüm kademelerdeki öğretmenlere yönelik yaptığı çalışmada,⁴³ Gezen'in,⁴⁴ Çınar ve Tutkun'un⁴⁵ ortaokul öğretmenlerine yaptığı çalışmada yüksek düzeyde; Sadık ve Nasırcı'nın⁴⁶ lise öğretmenlerine yaptığı çalışmada düşük düzeyde, Sağır ve Kökocak'ın⁴⁷ sınıf öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada yüksek düzeyde çıkmıştır. DKAB alanında sonuçların karşılaştırılabileceği bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Sınıf yönetimi kaygısının, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sınıf yönetimine ilişkin mesleki yeterlik ve beceri algılarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda sınıf yönetiminde kendini yeterli ve becerili gören DKAB öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarının az olması beklenir. Yapılan araştırmalarda DKAB öğretmenlerinin⁴⁸ ve öğretmen adaylarının⁴⁹ sınıf yönetimine ilişkin konularda kendileri yeterli ve becerili gördükleri ortaya çıkmıştır. Gün'ün yaptığı araştırma da ise formasyon eğitimi alan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen olduklarında en çok sınıf yönetiminde sorun yaşayacaklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır.⁵⁰ Şimşek'in araştırmasında, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi stratejilerini önemsedikleri ve sınıfta uygulanması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.⁵¹ Çakmak ise araştırmasında DKAB öğretmenlerinin sınıf yönetimiyle ilgili olumlu algılarının olumsuz algılarından daha baskın olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁵² Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde DKAB öğretmen adaylarının, sınıf yönetimi konusunda kendilerini yeterli görmelerinden dolayı adayların sınıf yönetimi kaygılarının yüksek düzeyde olmadığı, sınıf yönetimiyle ilgili olumsuz algılarından dolayı orta düzeyde olsa da kaygılanmaya devam ettikleri söylenebilir.

Araştırmada DKAB öğretmen adaylarının cinsiyetinin, adayların hem öğretmenlik uygulaması öncesindeki hem de öğretmenlik uygulaması sonrasındaki sınıf yönetimi kaygılarını anlamlı bir şekilde etkilemediği ortaya çıkmıştır. Cinsiyetin öğretmenlik uygulaması öncesinde ölçeğin alt boyutlarında anlamlı bir etkisi olmazken, öğretmenlik uygulaması sonrasında sadece motivasyon kaygısı alt boyutunda anlamlı bir etkisi olmuştur. Bu etki erkek öğretmen adaylarının lehinedir. Erkek öğretmen adaylarının uygulama sonrasındaki motivasyonu kaygıları kadın öğretmen adaylarına göre daha azdır. Bu farklılığın, öğretmenlik uygulamasının erkek öğretmen adaylarının motivasyon kaygılarını daha çok etkilemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Zira bulgulara göre, erkek öğretmen adaylarının sınıfta motivasyonu sağlayabilme kaygı puanı ortalaması, uygulama

⁴² Önder - Önder Öz, "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler", 657.

⁴³ Özkul, *Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algısı, Sınıf Yönetimi Kaygısı ve Öğrenci Kontrol İdeolojileri Arasındaki İlişkilerin Analizi*, 135.

⁴⁴ Gezen, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 72.

⁴⁵ Çınar - Tutkun, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri", 269.

⁴⁶ Sadık - Nasırcı, "Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", 121.

⁴⁷ Sağır - Kökocak, "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki", 125.

⁴⁸ Şimşek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (Erzurum Örneği)*, 134; Arpacı, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 54; Kars, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Dayalı Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Konak İlçesi Örneği)*, 110; Akyürek, "DKAB Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algılar", 502; Işıkdöğün, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri", 558-560; Koç, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Yeterlikleri", 542; Akyürek, "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", 23; Zengin, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları", 15.

⁴⁹ Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*, 140; Mücahit, "İlahiyat Fakültesi Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine Yönelik Algıları", 720; Dam, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 581.

⁵⁰ Gün, "Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği", 146.

⁵¹ Şimşek, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri", 224.

⁵² Çakmak, "Din Öğretimi Alan Öğretmenlerinin Sınıf ve Sınıf Yönetimi Algılarının Metaforlar Üzerinden İncelenmesi", 208.

sonrasında daha çok azalmıştır. Bu sonuca göre öğretmenlik uygulamasının etkisiyle, erkek DKAB öğretmen adaylarının sınıfta öğrencileri motive etmedeki özgüvenlerinin daha çok arttığı söylenebilir.

Yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkeninin ile sınıf yönetimi kaygısı arasındaki ilişkiyi dair çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Önder ve Önder Öz'ün öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmada⁵³ kadın öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu; Sadık ve Nasırcı'nın lise öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada⁵⁴ erkek öğretmenlerin kaygı düzeyleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sağır ve Kökocak'ın yaptığı araştırmada⁵⁵ sınıf öğretmenlerinin, Çınar ve Tutkun'un yaptığı araştırmada⁵⁶ ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetimi kaygı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermediği ortaya çıkmıştır. Sınıf yönetimi kaygısı konusunda cinsiyet değişkenine ilişkin tutarsız bulgular, DKAB öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerini belirlemeye yönelik çalışmalarda da vardır. Mücahit'in,⁵⁷ Dam'ın,⁵⁸ ve Akyürek'in⁵⁹ yaptıkları çalışmalarda DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterlik algılarında cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığı; Kars'ın,⁶⁰ ve Koç'un⁶¹ çalışmalarında kadın DKAB öğretmenlerinin sınıf yönetiminde kendilerini daha yeterli gördüğü; Coşkun'un⁶² çalışmasında erkek DKAB öğretmenlerinin sınıf yönetiminde kendilerini daha yeterli gördüğü; Akyürek'in⁶³ çalışmasında ise DKAB öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlik algılarında cinsiyetin etkili olmadığı tespit edilmiştir. Sınıf yönetiminde kendilerini yeterli görenlerin sınıf yönetimi kaygısının daha düşük olması beklenir. Ancak hem bu araştırmada hem de literatürdeki diğer araştırmalarda ulaşılan sonuçlar, bu beklentiye desteklememektedir. Sonuçlar arasındaki bu tutarsızlığın, araştırmaların farklı örneklemeler üzerinde yapılmasından ve araştırmalarda farklı ölçme araçları kullanılmasından kaynaklandığı söylenebilir. Hem sınıf yönetimi yeterlikleri konusunda hem de sınıf yönetimi kaygısı konusunda yapılan araştırmaların birçoğu, farklı ölçme araçları kullanılarak farklı örneklemeler üzerinde yapılmıştır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni açısından DKAB öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterlik algıları ile sınıf yönetimi kaygılarındaki tutarsızlığın, iki olgu arasındaki ilişkiyi belirsizleştirmektedir.

Araştırmada DKAB öğretmen adaylarının mezun olacakları öğretim türünün, adayların öğretmenlik uygulaması öncesindeki sınıf yönetimi kaygılarını anlamlı bir şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Öğretmenlik uygulaması öncesinde birinci öğretimden mezun olacak adayların sınıf yönetimi kaygıları daha azdır. Ancak birinci öğretim lehine olan bu anlamlı etki öğretmenlik uygulaması sonrasında devam etmemiştir. Mezun olunacak öğretim türü adayların öğretmenlik uygulaması sonrasındaki sınıf yönetimi kaygılarında anlamlı bir etki oluşturmamıştır. Ölçeğin alt boyutları açısından da benzer bir durum vardır. Adayların mezun olacakları öğretim türünün, öğretmenlik uygulaması öncesinde sadece zaman yönetimi kaygısı alt boyutunda anlamlı bir etkisi olmuş diğer alt boyutlarda olmamıştır. Zaman yönetimi kaygısı alt boyutundaki bu etki birinci öğretimden mezun olacaklar lehinedir. Yani birinci öğretimden mezun olacak adayların uygulama öncesindeki zaman yönetimi kaygıları daha azdır. Öğretmenlik uygulaması öncesinde ortaya çıkan zaman yönetimi kaygısı alt boyutundaki bu farklılaşma, uygulama sonrasında devam etmemiştir. Mezun olunacak öğretim türünün,

⁵³ Önder - Önder Öz, "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler", 658.

⁵⁴ Sadık - Nasırcı, "Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", 116.

⁵⁵ Sağır - Kökocak, "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki", 121.

⁵⁶ Çınar - Tutkun, "Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri", 269.

⁵⁷ Mücahit, "İlahiyat Fakültesi Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine Yönelik Algıları", 721.

⁵⁸ Dam, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 582.

⁵⁹ Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*, 140.

⁶⁰ Kars, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Dayalı Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Konak İlçesi Örneği)*, 112.

⁶¹ Koç, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Yeterlikleri", 543.

⁶² Coşkun, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Özyeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 100.

⁶³ Akyürek, "DKAB Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algılar", 512; Akyürek, "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", 33.

adayların öğretmenlik uygulaması sonrasındaki kaygılarında, ölçeğin alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı bir etkisi olmamıştır. Bu sonucun öğretmenlik uygulamasının etkisinden kaynaklandığı, öğretmenlik uygulamasının birinci öğretimde okuyan adaylar ile ikinci öğretimde okuyan adaylar arasındaki bu farklılaşmayı ortadan kaldırdığı söylenebilir. Bulgulara göre, ikinci öğretimden mezun olacak öğretmen adaylarının, hem sınıf yönetimi genel kaygı puanı ortalaması hem de zaman yönetimi kaygı puanı ortalaması öğretmenlik uygulaması sonrasında daha çok azalmıştır. Daha açık bir ifadeyle, öğretmenlik uygulaması ikinci öğretimden mezun olacak öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını daha çok azaltmıştır.

Öğretmenlik uygulaması öncesinde, mezun olunacak öğretim türü açısından sınıf yönetimi kaygısında birinci öğretim lehine ortaya çıkan farklılaşmada akademik başarının etkili olduğu söylenebilir. Yerleşme taban puanı daha yüksek olduğu için, birinci öğretimde okuyan adayların akademik başarılarının daha yüksek olması gerekir. Akademik başarısı yüksek olan adayların sınıf yönetiminde kendilerini daha yeterli görmeleri, daha özgüvenli olmaları ve daha az kaygı duymaları beklenir. Yapılan bir araştırmada akademik başarının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerilerine ilişkin algılarını güçlendirdiği ortaya çıkmıştır.⁶⁴ Ancak bu beklenti, DKAB öğretmen adaylarının okudukları öğretim türünün, adayların sınıf yönetimi yeterliklerine etkisine dair alan yazında ulaşılan sonuçlarla örtüşmemektedir. Mücahit'in çalışmasında ikinci öğretimde okuyan DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetiminin öğretim yönetimi, ilişki yönetimi ve zaman yönetimi boyutlarında kendilerini daha yeterli gördükleri, fiziksel düzen ve davranış yönetimi boyutlarında ise öğretim türünün anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.⁶⁵ Dam'ın araştırmasında ikinci öğretimde okuyan öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerisine yönelik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁶⁶ Öksüz ve arkadaşlarının⁶⁷ sınıf öğretmeni adaylarına yönelik yaptıkları çalışmada, öğretim türünün adayların sınıf yönetimi becerilerini anlamlı bir şekilde etkilemediği ortaya çıkmıştır. Sonuçlar arasındaki bu uyumsuzluğun örneklem farklılıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Alan yazında öğretim türüyle sınıf yönetimi kaygısı arasındaki ilişkiye dair bulguları olan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmada öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını anlamlı bir şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Adayların ölçek genelindeki kaygı düzeyi puan ortalamaları öğretmenlik uygulamasından sonra istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde düşmüştür. Ölçeğin motivasyon kaygısı alt boyutunda da aynı durum söz konusudur. Adayların sınıf yönetiminde motivasyonu sağlama kaygıları öğretmenlik uygulamasından sonra anlamlı bir şekilde azalmıştır. Ölçeğin zaman yönetimi kaygısı ve iletişim kaygısı alt boyutlarında ise öğretmenlik uygulamasının anlamlı bir etkisi olmamıştır. Ancak bu iki boyuttaki kaygı düzeyi puanı ortalamaları, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da öğretmenlik uygulaması sonrasında azalmıştır. Neticede öğretmenlik uygulamasının hem ölçek genelinde hem de ölçeğin alt boyutlarında DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını azalttığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon programı öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Önder ve Önder Öz'ün öğretmen adaylarının kaygı düzeylerini ve sınıf yönetimi kaygısını yordayan değişkenleri belirlemek için yaptığı bu çalışmada, öğretmenlik deneyiminin ve deneyim süresinin sınıf yönetimi kaygısını anlamlı bir şekilde azalttığı belirlenmiştir.⁶⁸ Aynı çalışmada uygulama deneyimi olan öğretmen adaylarının motivasyonu sağlama kaygılarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.⁶⁹ Bu sonuçlara göre sınıf yönetimi hakkında sadece teorik

⁶⁴ Dam, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 590.

⁶⁵ Mücahit, "İlahiyat Fakültesi Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine Yönelik Algıları", 724.

⁶⁶ Dam, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 586.

⁶⁷ Yücel Öksüz vd., "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30/2 (2011), 107.

⁶⁸ Önder - Önder Öz, "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler", 659.

⁶⁹ Önder - Önder Öz, "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler", 660.

bilgiye sahip olmanın, sınıf yönetimi kaygısını gidermede yeterli olmadığı, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimine ilişkin sahip oldukları bilgi ve becerileri gerçek sınıf ortamında uygulamalarının sınıf yönetimi kaygılarını azaltmada oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Alan yazında DKAB özelinde öğretmenlik uygulaması ile sınıf yönetimi kaygısı arasındaki ilişki hakkında bilgi veren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterlik algılarına etkisi hakkında bulguları olan bir çalışma yapılmıştır. Akyürek'in yaptığı bu çalışmada öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterlik algı düzeylerini artırmada önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁷⁰ Öğretmenlik uygulamasının etkisiyle, sınıf yönetiminde kendilerini daha yeterli gören DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarının da az olması beklenir. Öğretmenlik uygulaması sonrasında DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarının azalmış olması bu öngörüye doğrulamaktadır. Bu bağlamda öğretmenlik uygulamasının DKAB öğretmen adaylarının sadece sınıf yönetimi kaygılarını değil, sınıf yönetimine ilişkin bilgi, beceri ve tutumlarını da olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Sonuç olarak öğretmenlik uygulamasının, DKAB öğretmen adayının hizmet öncesi eğitim sürecinde teorik olarak öğrendikleri sınıf yönetimi bilgisini gerçek sınıf ortamında pratiğe dökme fırsatı sunarak adayların, sınıf yönetimiyle ilgili yeterli ve yetersiz oldukları yönleri fark etmelerini, bu konudaki endişe ve kaygılarını gidermelerini ve özgüvenlerini artırmalarını sağladığı söylenebilir. Uygulama süresinin uzatılması, öğretmenlik uygulamasının sınıf yönetimi kaygısına yönelik bu olumlu etkilerini artırabilir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde şu öneriler yapılabilir:

12 haftalık öğretmenlik uygulaması, DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarını azaltmıştır. Öğretmenlik uygulamasının bu etkisini artırmak için uygulama süresinin uzatılmasında yarar vardır. MEB'in yönergesinde⁷¹ öğretmenlik uygulamasının bir yılda iki dönemden az olmamak üzere, güz ve bahar dönemlerinin her birinde haftada 6 saat olacak şekilde 12 hafta sürmesi ve bir dönemde 72 saat olmak üzere toplam 144 ders saatinden oluşması öngörülmektedir. Öğretmenlik uygulamasının, araştırma verilerinin toplandığı ilahiyat fakültesindeki gibi sadece tek döneme indirgenerek 12 hafta ve 72 ders saati ile sınırlandırılması uygulamanın olumlu etkilerini azaltabilir.

DKAB öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygıları, sınıf yönetimi dersinde uygulamaya daha çok yer verilerek azaltılabilir. Çünkü sınıf yönetimi becerisinin sadece teorik bilgilerle kazandırıldığı söylenemez. Dersin uygulama yönüne de ağırlık verilmelidir. Bu çerçevede öğretmen yetiştiren kurumların müfredatlarına uygulama ağırlıklı Sınıf Yönetimi II dersi eklenebilir.

Tek dönem ve iki dönem yapılan öğretmenlik uygulamasının, öğretmen adaylarının sınıf yönetimine ilişkin bilgilerini, becerilerini, kaygılarını, yeterlik algılarını nasıl etkilediğini ortaya koyacak daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar öğretmen adaylarının mesleki bilgi, beceri ve tutumlarının öğretmenlik uygulamasından nasıl etkilendiğini kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Etik Kurul İzni: Araştırma etik kurul izni gerektiren bir çalışmadır. Etik kurul izni Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu'nun 06.02.2025 tarih ve E-99711239-050.04-525867 sayılı kararıyla alınmıştır.

Ethics Committee Permission: This study requires the approval of a research ethics committee. The ethics approval was obtained from the Ethics Evaluation Committee for Scientific Research Proposals in Social Sciences at Sivas Cumhuriyet University, with the decision dated 06.02.2025 and numbered E-99711239-050.04-525867.

⁷⁰ Akyürek, *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*, 266.

⁷¹ Uygulama Öğrencilerinin Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge (ÖÜİY), (2021), md. 7.

Yapay Zeka Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Artificial Intelligence Ethical Statement: No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

Kaynakça

- Akyürek, Süleyman. “DKAB Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algılar”. *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi*. ed. Recep Kaymakcan vd. 491-522. İstanbul: Dem Yayınları, 2011.
- Akyürek, Süleyman. *İlköğretim DKAB Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri*. Kayseri: Laçın Yayınları, 2008.
- Akyürek, Süleyman. “İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/23 (2012), 7-47.
- Altıntaş, Muhammed Esat. “İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Değer Öğretiminde Benimsedikleri Sınıf Yönetimi Yaklaşımı”. *Bilimname* 2017/34 (2017), 465-498. <https://doi.org/10.28949/bilimname.347534>
- Arpacı, Mücahit. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Aydın, Ayhan. *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.
- Bal, Hüseyin. *Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Otorite Yayınları, 2023.
- Baltacı, Ali. “Din Dersi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yaklaşımları: Etnometodolojik Bir Araştırma”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/2 (2019), 293-321. <https://doi.org/10.33415/daad.567729>
- Başar, Hüseyin. *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1999.
- Bilgin, Beyza. “Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/1-4 (1983), 259-263.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 26. Basım, 2019.
- Coşkun, Mehmet Kamil. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Özyeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2010), 95-109.
- Çakmak, Fatih. “Din Öğretimi Alan Öğretmenlerinin Sınıf ve Sınıf Yönetimi Algılarının Metaforlar Üzerinden İncelenmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 52 (2021), 185-214. <https://doi.org/10.53444/deubefd.878171>
- Çınar, Fatma – Tutkun, Ömer Faruk. “Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/128 (2022), 257-272. <https://doi.org/10.29228/asos.58210>
- Dam, Hasan. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (2022), 573-594. <https://doi.org/10.17120/omuifd.1172247>
- Erden, Münire. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları, 2001.
- Erden, Münire. *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alkım Yayınları, 2001.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları, 1994.
- Fakioğlu Bağcı, Hatice. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Beykoz Örneği)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Gezen, Hüseyin. “Ortaokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Biruni Üniversitesi 1. Uluslararası Öğretim Ve Öğretmen Eğitimi Kongresi Tam Metin Kitabı*. 60-74. Ankara: Eğiten Kitap, 2. Basım, 2021.
- Gün, Ayşegül. “Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği”. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2017), 125-171. <https://doi.org/10.18498/amaufd.325833>
- Işıkoğan, Davut. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri”. *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi*. ed. Recep Kaymakcan vd. 553-569. İstanbul: Dem Yayınları, 2011.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın, 26. Basım, 2014.

- Karip, Emin. *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- Kars, Yunus Emre. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kendi Algularına Dayalı Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Konak İlçesi Örneği)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kaya, Zeki. *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2. Basım, 2002.
- Koç, Ahmet. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Yeterlikleri". *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi*. ed. Recep Kaymakcan vd. 523-552. İstanbul: DEM, 2011.
- Köklü, Nilgün vd. *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi, 7. Basım, 2011.
- Külekçi Akyavuz, Ebru. "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Kaygılarının Belirlenmesi". *International Journal of Social Inquiry* 14/1 (2021), 81-112. <https://doi.org/10.37093/ijsi.950548>
- Lemlech, Johanna Kasin. *Classroom Management*. New York: Longman Press, 1988.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. *İlkokul-Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf)*. Ankara: MEB, 2024.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıf)*. Ankara: MEB, 2024.
- Mücahit, Mustafa. "İlahiyat Fakültesi Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sınıf Yönetimi Becerilerine Yönelik Alguları". *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/2 (2020), 707-733. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4399278>
- Norris, Jacqueline A. "Looking at Classroom Management Through a Social and Emotional Learning Lens". *Theory Into Practice* 42/4 (2003), 313-318. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4204_8
- Öksüz, Yücel vd. "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Algularının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30/2 (2011), 99-114. <https://doi.org/10.7822/egt35>
- Önder, Emine - Önder Öz, Yurdagül. "Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri ve Sınıf Yönetimi Kaygısını Yordayan Değişkenler". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 8/4 (2018), 645-664. <https://doi.org/10.14527/pegegog.2018.025>
- ÖÜİY, Uygulama Öğrencilerinin Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge. (2021). Erişim 12 Temmuz 2019. <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2066.pdf>
- Özkul, Ramazan. *Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algısı, Sınıf Yönetimi Kaygısı ve Öğrenci Kontrol İdeolojileri Arasındaki İlişkilerin Analizi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Özkul, Ramazan - Dönmez, Burhanettin. "Sınıf Yönetimi Kaygısı: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20/3 (2019), 673-694. <https://doi.org/10.17679/inuefd.521575>
- Sadık, Fatma - Nasırcı, Hasan. "Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi". *Scientific Educational Studies* 3/2 (2019), 109-131. <https://doi.org/10.31798/ses.641051>
- Sağır, Mahmut - Kökocak, Sema. "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Kaygı Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki". *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi* 7/2 (2023), 114-131.
- Şimşek, Eyup. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16/3 (2012), 211-230.
- Şimşek, Eyup. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (Erzurum Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Şimşek, Eyup. "Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi". *Tabula Rasa* III/7 (2003), 253-266.
- Tabachnick, Barabara G. - Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson, 6. Basım, 2013.
- Tertemiz, Neşe. "Sınıf Yönetimi ve Disiplin". *Sınıf Yönetimi*. ed. Leyla Küçükahmet. 49-70. Ankara: Nobel Yayın, 2000.

- Uçar, Recep. *İlköğretim Okulları II. Kademedeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri (Kayseri İl Merkezi Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Wragg, Edward Conrad. *Class Management*. London: Routledge, 1993.
- Yıldız, Sevgi. "Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalarından Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış". *Kesit Akademi Dergisi* 3/11 (2017), 421-442.
- Zengin, Mahmut. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Öğretim Yeterlik Algıları". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/27 (2013), 1-28. <https://doi.org/10.17335/suifd.20568>